

MICHEL RIBOT

Imatges transparents d'autors sense rostre

En menys d'un segle, el sistema de percepció de les imatges s'ha hagut d'adaptar a una nova manera de veure i entendre, a causa de la prolixitat de les imatges en totes les activitats de la vida quotidiana. Aquesta adaptació ha comportat una pèrdua de la capacitat que tenien les imatges per embadalir, per encisar, per suportar una contemplació pausada, escodrinyadora i, com ens demostra el Museu del Cinema de Girona, innocent. Com a contraprestació, hem guanyat en rapidesa de comprensió. Per poder sobreviure a tantes imatges, tan invasores, tan variades i tan incidents, les hem hagut de fer transparents. La mirada ha après a travessar-les sense destorbs per dirigir-se àvidament cap al seu significat. Un cop identificats els components essencials que en permeten una interpretació bàsica i de subsistència, són indefectiblement oblidades per deixar espai lliure als següents missatges visuals.

ÀLEX NOGUÉ > TEXT

El recurs darwinià d'adaptació perceptiva incideix també en la recepció de les imatges que tenen una intenció volgutament artística. Els artistes hem hagut de desenvolupar estratègies enginyoses o irrisòries per fer –paradoxalment– visibles les imatges; per trobar alguna singularitat que faci retenir la mirada en la seva superfície i les reconverteixi en imatges opaques, capaces de suportar un escombratge visual que proporcioni, encara que sigui durant una reduïda fracció de temps, la possibilitat d'interpretar-les més enllà del que és obvi, i que permeti una recomposició de significats.

Sense aquesta visibilitat efectiva no és possible el que Pedro A. Cruz, a *Ob-Scenas*, anomena el *cos a cos*, és a dir, la confrontació física i real entre el que mira i el que és mirat. Cruz conclou que la conseqüència de l'estadi d'improductivitat de la imatge és la

supressió de tot el potencial polític del *veure*. Al poder subversiu de la invisibilitat que força apostes artístiques defenses, s'hi oposa la *producció de presència* que reivindica Hans Ulrich Gumbert per proporcionar un contrapès al desenvolupament exagerat que ha experimentat l'hermenèutica en el camp de les humanitats: si efectivament no hi ha res per creure, tampoc no hi ha res per veure.

A l'època de la fotografia analògica, Roland Barthes per intentar respondre a la pregunta *què és el que ens emociona d'una imatge?*, va adaptar el terme llatí *punctum* per referir-se a alguna circumstància que potser ni està a la ment del que mira ni a la del fotògraf, però que té el poder real de punxar-nos, com si es tractés d'una sageta que és enviada involuntàriament, però amb força, des del fons de la imatge cap a un espectador que per poder ser ferit ha de trobar-se en estat de vulnerabilitat, és a dir, desproveït d'algunes

«L'art de la instal·lació, que actualment és la forma senyera en el context de l'art contemporani, opera com un revers de la reproducció» **Boris Groys**

cuirasses. Si no hi ha cos a cos, l'art es converteix en una qüestió d'ordre lògic, en el domini predominant de codis desxifrables, en una qüestió susceptible de ser comentada, però no pas experimentada. S'anul·la l'espai que Bachelard anomenava *de reverberació*, el lloc on és factible una altra comunicació, un territori més proper a l'emoció, un estadi intel·lectual menys descriptible però tanmateix real. Ha sigut també en poc temps que hem passat de considerar les emocions com una reminiscència d'un estadi gairebé primitiu que calia arraconar de tot discurs a reconèixer la seva incidència en la manera com cada un construeix el relat de la realitat.

Recuperar la visibilitat de les imatges i confrontar-les amb l'intel·lecte cognitiu i emotiu té una dimensió política, perquè és postular a favor d'un pensament que es produeix en la llibertat de l'intercanvi.

Navegants de la indefinició

Són molts els indicis que fan pensar que alguna cosa no està ben resolta en la teoria i en la praxi artístiques contemporànies. No es tracta exclusivament i/o excloentment de la dimensió política aplicada al lloc cap on apunta el treball creatiu en tant que forma d'evidenciar anomalies de la societat o de crear estratègies d'actuació per transformar-les, sinó del mateix lloc que ocupa l'artista en el sistema de l'art contemporani, el qual s'ha convertit en un objecte institucional del qual formem part una amalgama de centres, museus, subvencions, fundacions, teòrics, universitats, publicacions, artistes, gestors... i, finalment, públic; un difús objecte institucional que, de la mateixa manera que argumenta sobre la legitimitat per construir i reconstruir discursos, es provoca l'autocrítica com a estratègia de reforçament de la seva existència. I dins la institució de l'art, hi ha l'artista, que navega com mai en la indefinició. Banksy, per citar un autor lluny de tota sospita, ho explica clarament en una entrevista recent de T. Garcia: «No sé si és possible ser un artista polític; l'art requereix tant d'ego i tant d'egoisme que, finalment, es converteix en una carrera que a qui realment atrau és als torracollons. Potser jo sóc més polític que altres artistes, però, la veritat, això no és dir gaire» (*El País Semanal*, núm. 1.777, pàg. 64).

>> Àlex Nogué. Estudi per a «Espai recíproc». Amb la col·laboració del Museu d'Olot i estudiants de l'Escola de Belles Arts d'Olot.

>> Performance de Giapa Pieri a l'Inund'Art 2011.

«L'art és, doncs, una espècie de banc de muntatge salvatge, que capta la realitat social per la forma» **Nicolas Bourriaud**

>> *Públic en una sessió de cinema de las Misiones Pedagógicas. Biblioteca Nacional de Madrid. Fotografia publicada a Las misiones pedagógicas, 1931-1936, edició d'Eugenio Otero Urtaza i María García Alonso. Madrid: Sociedad Estatal de Conmemoraciones, 2006, p. 405.*

En algunes qüestions reclamem un tracte distingit pels artefactes que construïm, mentre que simultàniament ens acoblem al consumisme amb arguments tan poc convincents com el de formar part de la *indústria cultural*. El sistema de l'art no està basat en la cooperació: com qualsevol altre

sistema consumista, es basa en la competició. Exactament les mateixes finalitats, els mateixos mètodes i els mateixos mitjans que es fan servir per decidir quins són els deu detergents que renten més blanc, s'utilitzen per decidir quins són els deu artistes que també «renten més blanc», amb la dificultat afegida que és força més fàcil verificar els primers que els segons. A diferència de la ciència, que disposa d'un sistema força objectiu per reconèixer, avalar i difondre les seves aportacions, l'art ha d'usar un procediment irracional fonamentat en criteris discriminatòris i aliens als valors intrínsecs de l'aportació.

L'època dels genis no tornarà a ser possible; l'heroi individual no matarà cap drac. Qualsevol autor d'èxit, a part d'alguna qualitat pròpia, ho és gràcies als altres, i ho és principalment com el resultat de circumstàncies que ben poc tenen a veure amb l'estricta aportació personal a l'evolució del llenguatge o a les noves maneres d'entendre la realitat. A més a més, com el personatge central de Balzac a *Les illusions perdudes*, tots som potencials Lucien Chardon, individus aparentment incapaces de matar una mosca però capaços d'arruïnar l'altre si se'ns interposa en el camí, perquè així ho exigeix el guió, com una realitat indefugible. Això ens hauria de fer reflexionar sobre la solidaritat aplicable al mateix sistema i denunciar les imposicions que, sobre la base d'una legitimitat intel·lectual i institucional, condueixen a l'exclusió de no poder formar part del que tan eufemísticament s'anomena *construcció del discurs contemporani*. Que es tracti d'una equació sense solució no ens ha d'impedir, especialment als artistes, entreveure les profundes esclotxes del sistema i endevinar-hi la possible desaparició de tota opció crítica.

Des de la privilegiada talaia que em proporcionen uns quants anys de docència universitària, no em preocupa quins són els deu millors, sinó quins són els deu que són tan capaços com els deu millors o més, però que el sistema sacrifica injustament: nosaltres els esborrem el rostre, i el públic es perd la possibilitat de gaudir-ne.

Àlex Nogué és artista i catedràtic de la UB.

«Avui, l'art és produït en un món artístic no estructurat per cap relat legitimador» Arthur C. Danto